

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

Доктора медичних наук, професора, професора кафедри щелепно-лицьової хірургії та стоматології Української військово-медичної академії

Матроса-Таранця Ігоря Миколайовича

на дисертаційну роботу асистента кафедри хірургічної та протезничної стоматології Запорізького державного медичного університету МОЗ України

Семенова Дениса Михайловича

на тему «Підвищення якості лікування пацієнтів з переломами щелепно-лицьової ділянки з використанням комплексної, хірургічної та психологічної моделі лікування» представлену до захисту у спеціалізовану Вчену раду ДФ 17.600.049 Запорізького державного медичного університету, що утворена наказом МОЗ України від 28.12.2021 р. №1446 для розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Актуальність теми дисертації

Питання покращення ефективності надання допомоги хворим зі пошкодженнями щелепно-лицьової ділянки залишається актуальним з точки зору високого рівня побутового травматизму та особливо враховуючи багаторічну агресію російської армії та її найманців на Донбасі. Можливим вирішенням цієї багатокомпонентної проблеми полягає у комбінованому використанні сучасних технологій реконструктивного оперативного втручання із методами медико-психологічного супроводу пацієнтів у післяопераційному періоді.

Актуальні на часі методи біологічної терапії, зокрема використання ін'єкцій аутоплазми збагаченої тромбоцитарними факторами росту, що поєднуються із низькоінтенсивним імпульсним ультразвуком, повинні знайти

своє застосування у хірургічній стоматологічній практиці, сприяючи прискоренню регенерації кісткової тканини та знижуючи інтенсивність посттравматичного больового синдрому.

Застосування сучасних методів хірургічного та післяопераційного лікування замикається подостатнім з точки зору покращення якості життя хворих. Спектр психологічних реакцій, що демонструють пацієнти, які перенесли процедуру реконструктивного оперативного втручання з приводу щелепно-лицевого ушкодження, виключає в себе тривожні, депресивні та іпохондричні прояви, які значно погіршують перебіг післяопераційного періоду, викликають стани стійкої дезадаптації. Саме тому представлена на ролі дисертаційної роботи є актуальною для стоматологічної практики, оскільки пропонує сучасні методи індивідуальної термії її системою медико-психологічного супроводу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Роботу виконано згідно плану науково-дослідної роботи кафедри хірургічної та протезної стоматології (Строк виконання: 2018-2022 рр.) (№ держреєстрації 0118U007136) «Динамічні зміни морфологічних і біомеханічних властивостей тканин щелепно-лицьової області при реабілітації пацієнтів з адентією» Запорізького державного медичного університету та кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології Запорізького державного медичного університету МОЗ України «Коморбідність психічної та іншої патології» (Строк виконання: 2016-2020 рр.) (№ держреєстрації 0117U006966).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Всі наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, ґрунтуються на достатній обсязі клінічного матеріалу, є аргументованими, відповідають поставленій меті та завданням дослідження. Обґрунтованість та достовірність наукових положень і

висновків, сформульованих у дисертації, базуються на результатах клінічного обстеження 120 осіб із травмами щелепно-лицьової ділянки, які проходили лікування у КПШ «Міська лікарня екстреної та швидкої медичної допомоги» Запорізької міської ради.

Дослідження, що містяться у дисертації є погодженими з Комісією з питань біостатики Запорізького державного медичного університету, не містять даних, які суперечать сучасним вимогам біостатики та медико-статистичних норм. Робота виконана з застосуванням сучасних методів дослідження, які пройшли метрологічний контроль. Достовірність статистичних даних забезпечена використанням наданих методів.

Висновки дисертаційного дослідження цілком базуються на раціональному використанні комплексу методів клінічних та біологічних досліджень. Враховуючи вищеперераховані основні наукові положення, висновки та рекомендації викладені у даному дослідженні є достатньо обґрунтованими і достовірними.

Новизна дослідження та отержаних результатів

Проаналізувавши згодувати дисертаційного дослідження варто відмітити наступні результати, що мають наукову новизну.

Автором вперше досліджено шляхом імуноферментного аналізу та визначено позитивний вплив комбінованого використання пієкції аутоплазми збагаченої промітогенними факторами росту та низькоінтенсивного імпульсного ультравуку на рівні матриксової металопротенази-8, остеобластини та фактору росту фібробластів-23 у рясній рідині.

Автором вперше на підставі аналізу характеристик клініко-психологічних порушень в осіб із переломними кісток щелепно-лицьової ділянки виділено та систематизовано типи станів психосоціальної дезадаптації та медичній їх корекції.

Теоретичне значення отриманих результатів

У результаті проведених наукових пошуків автором вдосконалено процедуру оперативного втручання в осіб з переломами щелепно-лицьової ділянки за рахунок розробки та інтеграції двоетапної моделі терапії функціональних та алгічних порушень у структурі посттравматичних ушкоджень щелепно-лицьової ділянки, яка базується на інтеграції в оперативне втручання прийому імплантації аутофібринових плівок як «футляру» для судинно-нервового пучка в зоні перелому.

Автором удосконалено систему медико-психологічного супроводу осіб з переломами кісток щелепно-лицьової ділянки у післяопераційному періоді реконструктивного оперативного втручання, що спрямована на корекцію станів психосоціальної дезадаптації.

Отримана подальший розвиток теоретична база проблеми лікування переломів кісток лицевого черепа.

Практичне значення отриманих результатів

Практично значущим є впровадження нової ефективної комплексної моделі лікування функціональних та алгічних порушень при переломах кісток щелепно-лицьової ділянки, що дозволило знизити рівень відповідних порушень та скоротити термін їх проявів в післяопераційному періоді реконструктивного оперативного втручання.

Цінними у практичному аспекті є запропонована система медико-психологічного супроводу осіб із переломами кісток щелепно-лицьової ділянки, яка центрована на травмозалежних та залежних від посттравматичних ушкоджень станах психосоціальної дезадаптації, що дала змогу знизити інтенсивність психогенних проявів в осіб із переломами кісток щелепно-лицьової ділянки у післяопераційному періоді реконструктивного оперативного втручання.

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження в практиці

Результати дисертаційного дослідження мають важливе практичне значення як для закладів охорони здоров'я, так і для педагогічного процесу кафедр стоматології та психіатрії вищих навчальних медичних закладів.

Розроблені модифікація оперативних втручань та система медико-психологічного супроводу пацієнтів з переломами щелепно-лицьової ділянки, що направлені на терапію функціональних, алгічних порушень та станів психосоціальної дезадаптації, дозволяють підвищити якість лікування даного контингенту хворих та можуть бути рекомендовані для широкого використання в відділеннях щелепно-лицьової хірургії.

Практична значущість одержаних результатів підтверджується актами впровадження у діяльність відділень лікувально-профілактичних закладів України. Одержані результати дисертаційної роботи також мають важливе практичне значення для навчального процесу на кафедрах стоматології та психіатрії вищих навчальних медичних закладів: отримані результати дослідження впроваджені в навчальний процес та науково-дослідну роботу Запорізького державного медичного університету МОЗ України (кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології та наркології та кафедри пропедевтичної та хірургічної стоматології), Медичного інституту Сумського державного університету (кафедри стоматології), ДУ «Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ» (кафедри стоматології).

Повнота викладання матеріалів дисертації в опублікованих працях

За матеріалами дисертації опубліковано 8 друкованих наукових робіт, з яких 6 статей у фахових журналах ДАК України, 2 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій, симпозіумів тощо. У публікаціях знайшли відображення всі основні положення дисертаційної роботи.

Структура та зміст дисертації

Дисертаційна робота Семенова Д. М. має традиційну структуру наукового рукопису, викладена на 154 сторінках друкованого тексту, складається з анотації на двох мовах, списку публікацій автора, переліку умовних позначень та скорочень, вступу, огляду літератури, матеріалів та методів дослідження, 2 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнень проведеного дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, який нараховує 181 джерело, з них 96 кирилицею та 95 латиницею. Текст дисертації викладено державною мовою. Представлений 35 таблицю та 14 рисунками, ілюстративний матеріал є переконливим та інформативним. Наукова та літературна якість подання матеріалу та стилю дисертаційної роботи заперечень не викликають.

У вступі здобувач чітко обґрунтував актуальність проблеми, науково коректно сформулював мету та завдання, висвітлив наукову новизну, практичну значимість роботи, та особистий внесок автора, навів відомості про апробацію результатів дисертації. Вимоги щодо кількості публікацій у вітчизняних та міжнародних наукових виданнях виконані у повному обсязі.

У першому розділі, присвяченому огляду літератури, автор, ґрунтовно проаналізувавши достатню кількість літературних джерел, в тому числі з провідних іноземних видань, присвячених дослідженню функціональних і алгічних порушень та станів психосоціальної дезадаптації в осіб з переломами кісток щелепно-лицьової ділянки. Проведений дисертантом огляд літературних джерел демонструє його обізнаність у проблемі, показує вміння аналізувати складні та суперечливі дані, та робити з них адекватні висновки.

У другому розділі дисертант надає характеристику контингенту обстежених та методам дослідження. Обсяг клінічного матеріалу є достатнім – обстежено 120 осіб із травмами щелепно-лицьової ділянки, які проходили лікування у КУ «Міська клінічна лікарня екстреної та швидкої медичної допомоги» м. Запоріжжя. Автор чітко описує запропонований підхід до

дизайну дослідження, етапність його проведення та соціально-демографічну структуру контингенту обстежених. Використані методи є цілком правомірними, та створюють підставу для формулювання логічних та достовірних висновків на основі отриманих результатів.

У третьому розділі дисертаційного дослідження представлено вдосконалену автором процедуру реконструктивного оперативного втручання та лікування у післяопераційному періоді осіб з травмами щелепно-лицьової ділянки. Сутність запропонованої процедури полягає у використанні імплантатії аутофібринових плівок як «футляру» для захисту судинно-нервового пучку при порушенні цілості його кісткового каналу, що поєднується із ін'єкціями аутоплазми збагаченої тромбоцитарними факторами росту у зоні імплантованих аутофібринових плівок на післяопераційному етапі, що під впливом низькоінтенсивного імпульсного ультразвуку забезпечує насичення мікропористої матриці фібринового футляру тромбоцитарними факторами росту та формування їх локального депо.

Також у даному розділі представлено результати дослідження ефективності розробленої процедури диференційовано в залежності від характеру травми, що було реалізовано шляхом імуноферментного аналізу вмісту ротової рідини пацієнтів груп дослідження та порівняння у різні часові проміжки після оперативного втручання. Так, було встановлено, що на тлі ушкодженням щелепно-лицьової ділянки призначення пацієнтам введення аутоплазми збагаченої тромбоцитарними факторами росту сполученої з процедурами низькоінтенсивного імпульсного ультразвуку призводило до зменшення маркерів деструкції кісткової тканини паралельно з приростом концентрації маркерів остеосинтезу та регенерації кісткової тканини.

Четвертий розділ дисертаційного дослідження присвячено аналізу характеру клініко-психологічних порушень у хворих з травмами щелепно-лицьової ділянки. У післяопераційному періоді реконструктивного оперативного втручання автором було проведено клініко-психологічне

дослідження, спрямоване на визначення характеру суб'єктивного сприйняття болю, аналіз рівня тривоги та дисоціативних проявів. На амбулаторному етапі реконструктивного оперативного втручання автор досліджував тип відношення до посттравматичного ушкодження та його психосоціальних наслідків для пацієнтів. Отримані дані сформували підґрунтя для двоетапної системи медико-психологічного супроводу оперативного втручання обраного контингенту хворих. Перший етап системи направлений на зниження страху пацієнтів, пов'язаного із травматичним досвідом, а другий – на нормалізацію психічного реагування хворого на неприємні больові відчуття на післяопераційному етапі. Ефективність даної системи також переконливо доведена автором у даному розділі.

У розділі, присвяченому аналізу та узагальненню результатів обстежень, дисертант логічно підбиває підсумки проведених досліджень, зставляючи їх із сучасними даними літератури та обговорює дискусійні питання. Розділ охоплює всі напрямки дисертаційної роботи.

Результати дисертаційної роботи сформульовано у 5 висновках, які повністю відповідають поставленій меті, задачам і змісту дисертації. Практичні рекомендації, надані автором, змістовні, логічні та мають конкретне застосування у сучасній стоматологічній клінічній практиці.

Відповідність змісту дисертації встановленим вимогам

Структура дисертаційної роботи Семенова Д. М. на тему «Підвищення якості лікування пацієнтів з переломами щелепно-лицьової ділянки з використанням комплексної, хірургічної та психологічної моделі лікування» цілком відповідає існуючим вимогам. В анотації у повному обсязі висвітлені основні теоретичні, наукові та практичні положення дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота відповідає спеціальності 221 «Стоматологія».

Завершеність дисертаційної роботи та зауваження щодо її змісту та оформлення

В результаті аналізу змісту дисертаційної роботи принципних зауважень не виникло. Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, слід зазначити певну перенасиченість тексту складнопідрядними реченнями, важкими для сприйняття. Деякі положення дисертаційної роботи потребують уточнення в ході наукової дискусії, наприклад, послідовність етапів хірургічних втручань та топографія пошкоджених нервів, які відображені на рис. 3.1(стор. 60), 3.2(стор.61) та 3.8(стор.67). Які чинники впливали на вибір саме низькоімпульсного УЗ в якості фізіотерапевтичного фактора? Також вважаю за необхідне участь в науковій дискусії під час захисту дисертацій фахівців з психіатрії задля об'єктивного та всебічного висвітлення її основних положень та наукових висновків стосовно клініко-психологічних порушень та методик їх корекції.

Вказане зауваження не зменшує значимість наукової праці. Дисертація є цілісною і завершеною роботою, виконаною згідно з поставленою метою та визначеними задачами. Оформлення дисертації відповідає усім вимогам для дисертаційних досліджень відповідного рівня.

Дисертанту пропонуються у вигляді наукової дискусії дати відповіді на наступні запитання:

1. У третьому розділі ви дуже ретельно описуєте технологію хірургічного втручання, що включає в себе введення аутоплазми збагаченої тромбоцитарними факторами росту у місце імплантації аутофібринових плівок на післяопераційному етапі. Чим обумовлений обраний вами обсяг та інтервал таких ін'єкцій?

2. Яким чином прахувались тяжкість пошкодження нервів в рамках запропонованої процедури реконструктивного оперативного втручання у контексті обрання тактики лікування?

3. Яким ви бачите подальший розвиток обраного наукового напрямлення?

Висновок

Дисертаційна робота Семенова Дениса Михайловича на тему «Підвищення якості лікування пацієнтів з переломами щелепно-лицьової ділянки з використанням комплексної, хірургічної та психологічної моделі лікування» представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія» є самостійною закінченою науково-дослідною роботою з вперше встановленими науковими положеннями, що обґрунтовані та практично підтверджені результатами. Дисертаційне дослідження є актуальним для сучасної стоматології, оскільки сприяє підвищенню ефективності терапії осіб із травмами щелепно-лицьової ділянки. Вивчення дисертації дозволяє зробити висновок, що за актуальністю, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів дисертаційна робота повністю відповідає вимогам, передбаченим пп. 10, 11 «ПОРЯДКУ проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 року (зі змінами, внесеними відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 979), відносно дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент:

Доктор медичних наук, професор,
полковник медичної служби

І. М. Матрос-Тиранець